

Siber Saldırgan ve Ceza Hassasiyeti Yüksek Öğrenciler Okul Tükenmişliği Riski Altında Mı?

Are Students Who Are Cyber-Aggressive and Highly Sensitive to Punishment at Risk of School Burnout?

Ayşe Aypay, Fatma Altınsoy

Yazar Bilgileri

Ayşe Aypay

Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık,
ayseaypay@ogu.edu.tr

Fatma Altınsoy

Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık,
fatma.altinsoy@ogu.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin siber saldırganlık ve ceza hassasiyetinin okul tükenmişliğinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın ikinci amacı ise Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanmasıdır. Araştırma, nicel araştırma deseni çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışma kapsamında, Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanmasına yönelik Doğrulayıcı Faktör Analizi gerçekleştirilmiş ve analiz 227 katılımcının verileri üzerinden yapılmıştır. İlgili değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla farklı bir örneklem grubundan elde edilen 167 katılımcının verileri kullanılmıştır. Araştırma yaşları 10-14 aralığında olan ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği, İlköğretim II. Kademe Öğrencileri için Okul Tükenmişliği Ölçeği ve Ortaokul Öğrencileri için Akademik Bağlamda Ceza Hassasiyeti Ölçeği aracılığıyla toplanan veriler, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi tekniği kullanılarak değerlendirilmiştir. Siber saldırganlığın kontrol-iştahlı alt boyutu ile ceza hassasiyetinin ise cezadan ötürü ketlenme ve ceza bağlamlarına karşı olumsuz tutum alt boyutlarının okul tükenmişliğini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir. Bulgular alanyazın doğrultusunda tartışılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Okul tükenmişliği
Ceza hassasiyeti
Siber saldırganlık

Keywords

School burnout
Punishment sensitivity
Cyber aggression

Makale Geçmişi

Geliş: 11.05.2025
Kabul: 06.10.2025

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine whether secondary school students' cyber aggression and punishment sensitivity are significant predictors of school burnout. The second objective of the research is to adapt the Cyber Aggression Typology Scale to Turkish culture. The study was conducted within the framework of quantitative research design. Within the scope of the study, Confirmatory Factor Analysis was conducted for the adaptation of the Cyber Aggression Typology Scale to Turkish culture, and the analysis was conducted on the data of 227 participants. In order to examine the relationships between the relevant variables, the data of 167 participants obtained from a different sample group were used. The research was conducted on secondary school students aged between 10 and 14 years. The data collected using the Cyber Aggression Typology Scale, the School Burnout Scale for Secondary School Students, and the Sensitivity to Punishment in Academic Context Scale for Secondary School Students were evaluated using Multiple Linear Regression Analysis. It was found that the control-enthusiastic sub-dimension of cyber-aggression and the punishment sensitivity sub-dimensions of the punishment intimidation and negative attitude towards punishment contexts predicted school burnout positively and significantly. The findings were discussed in line with the literature, and some suggestions were presented.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf

Aypay, A. & Altınsoy, F. (2026). Siber saldırgan ve ceza hassasiyeti yüksek öğrenciler okul tükenmişliği riski altında mı? *TEBD*, 24(1), 250-274. <https://doi.org/10.37217/tebd.1697188>

Giriş

Tükenmişlik, bireyin uzun süreli fiziksel, zihinsel ve duygusal yüklenmeye maruz kalması sonucunda enerji kaybı, motivasyon düşüşü ve yeterlilik algısının zayıflaması ile karakterize olan çok boyutlu bir sendromdur (Maslach vd., 2001). Başlangıçta iş hayatıyla ilişkilendirilmiş olan bu fenomen, zamanla akademik yaşamdaki yansımalarıyla da pek çok bilimsel araştırmaya konu olmuştur. Okul ortamlarının her gün okula belli saatler aralığında gelme mecburiyeti, ödev ve diğer akademik etkinliklerle ilgili olarak öğrencilere görev ve sorumlulukları yüklemesi gibi özellikleriyle iş yaşamına benzerliği okulların da öğrenciler için tükenmişlik yaşanabilen ortamlar olabileceğini aklı getirmiştir. Bu benzerlik başlangıçta iş ortamlarında tükenmişlik araştırmalarının eğitim ortamlarında da yapılmasına öncülük etmiştir. Okul tükenmişliği, öğrencilerin maruz kaldıkları ve süreklilik arz eden akademik baskılar, okul yaşamıyla ilgili aşırı talepler ve strese yol açan deneyimlerinin bir sonucu olarak gelişen bir sendromdur. Bu sendrom, duygusal tükenme, motivasyon kaybı ve okula yönelik ilginin azalması gibi belirtilerle karakterize olup (Bask ve Salmelo-Aro, 2012; Liu vd., 2023; Salmela-Aro vd., 2009); öğrencilerin akademik süreçlere katılımını düşürerek okul yaşamında yabancılaşma ve yeterlilik duygusunda azalma gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Salmela-Aro vd., 2021). Aypay'a (2011) göre okul tükenmişliği öğrencilerin okul etkinliklerinden ve ebeveyn tutumlarını ifade eden aileden kaynaklanan tükenmişlikleri ile okulda yetersizlik duygusu ve okula ilgi kaybı yaşantılarının toplamıdır.

Okul tükenmişliğinin ergenlerin %40 ila %60'ını etkileyen yaygın bir olgu (Salmela-Aro vd., 2021) olduğu bilinmekle birlikte araştırmalar, okul tükenmişliği yaşayan öğrenci oranının sürekli olarak yükseldiğine dikkat çekmektedir (Liu vd., 2023; Salmela-Aro vd., 2021; Walburg, 2014). Bir araştırmada öğrencilerin toplamda %70'ten fazlasının okul tükenmişliği yaşadığı ve bunların %14,8'inin ciddi düzeyde tükenmişlik yaşarken %63,5'inin hafif düzeyde tükenmişlik belirtileri gösterdiği bulguları (Tomaszek vd., 2024) bu durumu desteklemektedir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanyazınında bireylerin okul ortamında tükenmesine yol açan etmenler arasında siber saldırgan/zorba davranışların varlığına işaret edilmektedir (Guo vd., 2024; Ferreira vd., 2021; Özer ve Şad, 2021; Taştan ve Gökler, 2017).

Dijital çağda çevrim içi etkileşimler, bireylerin sosyal ilişkilerinin temel unsuru hâline gelirken bu araçlar kötü niyetli bireyler tarafından zarar verme amacıyla da kullanılabilir. İnternet üzerinden gerçekleştirilen dijital saldırılar, tacizler ve takip etme gibi olumsuz davranışlar; cep telefonları, elektronik platformlar, bilgisayarlar gibi çeşitli teknolojik gelişmeler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Samsudin vd., 2023). Siber saldırganlık, dijital platformlar aracılığıyla bireylere veya gruplara kasıtlı olarak zarar vermek amacıyla gerçekleştirilen olumsuz davranışlar bütünüdür. Bu eylemler, hedef alınan kişilere yönelik saldırgan ve aşağılayıcı tutumlarla çevrim içi ortamda

bilinçli bir şekilde zarar verme amacı taşımaktadır (Corcoran vd., 2015; Grigg, 2010). Siber saldırganlar çeşitli biçimlerde kendini gösterebilir. Örneğin, kötü niyetli ve saldırgan mesajların yayılması; bir birey hakkında yanıltıcı, tehditkâr, tahrik edici veya aldatıcı bilgilerin paylaşılması; kişisel ve hassas verilerin ifşa edilmesi ve bireylerin çevrim içi topluluklardan dışlanmasına yönelik sosyal dışlanma eylemleri bunlar arasında sayılabilir (Gohal vd., 2023). Alanyazında sıklıkla birbirinin yerine kullanılsa da siber saldırganlık, siber zorbalığın daha kapsamlı bir formu olup çevrim içi ortamda gerçekleştirilen her türlü saldırgan davranışı kapsamaktadır (Grigg, 2010).

Runions vd. (2017), Howard'ın (2011) Dörtlü Şiddet Tipolojisi'ni temel alarak siber saldırganlık davranışını dört farklı tipe ayıran bir model önermiştir. Bu model, failerin motivasyonel hedefleri ve öz kontrol düzeyleri olmak üzere iki temel unsur üzerine inşa edilmiştir. Motivasyonel hedefler, saldırganın saldırganlık davranışını gerçekleştirme amacını belirler ve bu hedefler iki ana grupta incelenir. İlk grup, "iştahlı" saldırganlık olarak tanımlanır. Bu tür failer, bir amaç ya da olumlu duygu elde etmek için saldırganlık sergilerler. İkinci grup ise "caydırıcı" saldırganlıktır. Bu tür failer, olumsuz duyguları ortadan kaldırmak amacıyla saldırganlık kullanırlar. Öz kontrol düzeyinde ise failerin "dürtüsel" ve "kontrollü" olmak üzere iki farklı davranışsal özellikleri dikkate alınır. Dört boyutlu modelin birinci boyutu olan dürtüsel-caydırıcı siber saldırganlık, bireyin öfke, hayal kırıklığı veya utanç gibi olumsuz duyguların etkisiyle, düşünmeden ve ani tepkilerle sergilediği kontrolsüz saldırgan davranışları ifade etmektedir. Kontrollü-caydırıcı boyut ise bireyin algılanan tahrik ve olumsuz duygulara karşı bilinçli ve stratejik saldırganlık göstererek tepki vermesidir. Bu bağlamda saldırganlık, intikam veya hesaplanmış zarar verme amacı taşıırken öz kontrol bilinçli şekilde devreye girer. Kontrollü-iştahlı boyut, bireyin çıkar sağlamak, güç kazanmak veya hedeflerine ulaşmak amacıyla bilinçli ve stratejik olarak sergilediği planlı saldırganlık biçimidir. Dördüncü boyut olan dürtüsel-iştahlı siber saldırganlık ise bireylerin anlık haz arayışıyla düşünmeden ve plan yapmadan gerçekleştirdikleri saldırgan davranışları tanımlar. Bu eylemler, kısa vadeli tatmin sağlama amacı güderken uzun vadeli sonuçlar göz ardı edilir ve dürtüsel olarak ortaya çıkar (Runions vd., 2017). Bu saldırganlık boyutlarının özelliklerine karşılaştırmalı olarak Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Siber Saldırganlık Boyutları

<i>Saldırganlık Türü</i>	<i>Motivasyonel Hedef</i>	<i>Öz Kontrol Düzeyi</i>	<i>Temel Özellikler</i>	<i>Amaç</i>
Dürtüsel-Caydırıcı	Caydırıcı (olumsuz duygudan kaçış)	Düşük (dürtüsel)	Aniden, düşünmeden gerçekleşir; öfke, hayal kırıklığı, utanç gibi duygularla tetiklenir.	Olumsuz duyguları azaltmak
Kontrollü-Caydırıcı	Caydırıcı (olumsuz duygudan kaçış)	Yüksek (kontrollü)	Algılanan tehdit veya tahrike karşı stratejik, planlı saldırganlık; intikam alma veya zarar verme amacı taşır.	Algılanan tehdide karşı bilinçli tepki
Kontrollü-iştahlı	iştahlı (olumlu kazanç peşinde)	Yüksek (kontrollü)	Güç kazanma, çıkar sağlama, statü elde etme gibi amaçlarla bilinçli ve hesaplı şekilde saldırganlık sergilenir.	Amaçlara ulaşmak, güç veya ödül kazanmak
Dürtüsel-iştahlı	iştahlı (olumlu kazanç peşinde)	Düşük (dürtüsel)	Anlık haz arayışıyla plan yapmadan gerçekleşir; kısa vadeli tatmin hedeflenir, uzun vadeli sonuçlar göz ardı edilir.	Kısa süreli haz veya eğlence arayışı

Siber saldırganlık, özellikle okul çağındaki çocuklar ve ergenler arasında hızla yayılan bir olgu hâline gelmiştir (Zhu vd., 2021). Bu olgunun artan yaygınlığı ve ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri, günümüzde daha fazla dikkat çekmektedir. Araştırmalar, siber saldırganlık veya zorbalık deneyimlerini genellikle düşük akademik başarı, devamsızlık, okula uyum güçlükleri ve okul terki oranlarında artış gibi akademik sorunlarla ilişkilendirmektedir (Aparisi vd., 2021; Gohal vd., 2023; Wright, 2015). Venables (2017), Golden vd.'nin (2017) çalışma bulgularının bağımlılıklarda görülen iştah süreçlerinin belirli saldırgan davranış biçimlerinde de rol oynadığını gösterdiğini belirtmektedir. Aynı çalışmanın bulgularına dayanarak ödül mekanizmalarının yırtıcı, sömürücü ve araçsal olarak motive edilmiş davranışları içeren zorlayıcı "bağımlılık benzeri" saldırganlığın ayrılmaz bir özelliği olduğunu belirtmektedir. Bu durumun sıklıkla proaktif saldırganlık ve başkalarına karşı pervasızca aldırılmazlık içeren bir durum olduğuna ve şiddet eğilimlerinin ve tekrarlayan saldırgan eylemlerin artmasında ödüllendirici süreçlerin bir rolü olduğunu gösterdiğine işaret etmektedir. Bu bakış açısından saldırgan düşünce ve eylemin ödüllendirici niteliklerinin saldırganlık/şiddet fantezilerini ve aşırı davranışsal eylemde bulunmayı tırmandıracağını ileri sürmektedir.

Ödül peşinde koşmak, aslında ödül bağımlılığı geliştirmiş olmanın en önemli göstergesidir (Aypay, 2018a, 2018b). Siber saldırganlık boyutlarının özellikle "iştahlı" motivasyonel türlerinin ödül bağımlılığı yüksek bireyler olma olasılıkları alanyazın bulgularıyla (Golden vd., 2017; Venables, 2017) örtüşen bir öngörüdür. Çünkü bu boyutta bireyler bu tür eylemleri bazı çıkarlar, kazançlar (yani ödüller) elde etmek amacıyla gerçekleştirmektedirler. Araştırmalar ödül bağımlılığı yüksek öğrencilerin okul tükenmişlik düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermiştir (Aypay, 2017, 2018a). Siber saldırganlığın okul tükenmişlik düzeyiyle ilişkili olduğuna işaret eden çalışma bulgusu da (Tomaszek vd., 2025) dikkate alınarak siber saldırgan bireylerin özellikle de iştahlı motivasyonel saldırganların okul tükenmişlik düzeylerinin yüksek olacağı öngörülmektedir.

Çalışmalar ödül bağımlılığının ceza hassasiyeti ile çok yakından ilişkilendiğini göstermektedir (Aypay, 2018a, 2018b). Alanyazın bulgularına göre ödül bağımlılığı yüksek bireyler aynı zamanda ceza hassasiyeti yüksek bireylerdir. Alanyazındaki bu bilgiler ışığında ödül peşinde koşan "iştahlı" siber saldırgan bireylerin aynı zamanda ceza hassasiyeti yüksek bireyler olabileceği öngörülmektedir. Araştırmalar, ceza hassasiyeti yüksek öğrencilerin okul tükenmişlik düzeylerinin de yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Aypay, 2018b; Aypay ve Altınsoy, 2023). Tüm bu bulgular ışığında siber saldırganlık eylemlerinde bulunmanın ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeylerinin anlamlı ve pozitif yönlü bir yordayıcısı olabileceği öngörüsüne paralel olarak yüksek ceza hassasiyetine sahip olmanın da benzer şekilde ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeylerinin anlamlı ve pozitif yönlü bir yordayıcısı olabileceği öngörülmektedir.

Akademik bağlamda ceza hassasiyeti, öğrenciler arasında ceza ve ceza uygulamalarına karşı gelişen korku ve kaygının sebep olduğu aşırı duyarlılık durumunu ifade eder. Bu durum, öğrencilerin ceza ile ilişkilendirdikleri olumsuz duygular ve endişeler nedeniyle ortaya çıkar ve genellikle olumsuz tepkilerle kendini gösterir (Aypay, 2015a). Bu bağlamda, öğrenciler ceza ile karşılaşma ya da ceza beklentisi nedeniyle endişe ve korku hissederek aşırı hassasiyet gösterirler. Ceza hassasiyeti, öğrencilerin akademik deneyimlerini doğrudan etkileyerek öğrenme süreçlerinde olumsuz sonuçlara yol açabilir. Ceza hassasiyeti, öğrencilerin motivasyonunu azaltabilir, öğrenmeye olan ilgilerini etkileyebilir ve akademik başarılarını olumsuz yönde etkileyebilir (Curren, 2020; Hwang vd., 2021; Kılıç ve Mutluer, 2023). Çalışmalar, öğrencilerin ceza hassasiyeti seviyelerindeki artışın okul tükenmişliği düzeylerindeki artışla ilişkili olduğunu göstermektedir (Aypay, 2015b, 2018b; Aypay ve Altınsoy, 2023). Deniz ve Karbeyaz'ın (2018) çalışması, öğrencilere yönelik ceza uygulamalarının okul tükenmişliğine yol açtığını raporlamıştır. Bu bulgular, ceza sistemlerinin öğrenci tükenmişliği üzerinde etkili bir faktör olabileceğini göstermektedir. Özellikle öğrencilerin ceza hassasiyetinin yüksek olması, okul ortamında yaşadıkları stres ve kaygıyı artırarak tükenmişlik düzeylerinin yükselmesine neden olabilir.

Ceza hassasiyeti geliştiren öğrenciler akademik bağlama karşı olumsuz tutumlar geliştirdikleri için (Aypay, 2015a, 2018c) ilgilerinin daha yoğun biçimde çevrim içi ortama kayabileceği ve diğer öğrencilere tepkilerini siber saldırganlık biçiminde göstermeyi seçebilecekleri öngörülmektedir. Bu nedenle de okul tükenmişliğini yordamada siber saldırganlık ve ceza hassasiyetinin birbirleriyle ilişkili değişkenler olabileceği düşünülmektedir. Türkiye'de, ortaokul öğrencilerine yönelik siber zorbalığın doğurguları üzerine pek çok araştırma bulunmaktadır (Gelmez, 2020; Gönen ve Korkmaz, 2024; Yorulmaz ve Karadeniz, 2021). Ancak daha geniş kapsamlı bir olgu olarak ele alınan siber saldırganlığın ortaokul öğrencileri örnekleminde incelendiğine dair mevcut alanyazında herhangi bir akademik çalışmaya rastlanılmamıştır.

Siber Saldırganlık Tipolojileri Ölçeği (CATQ), farklı kültürel bağlamlarda uyarlanan bir ölçme aracıdır. Nitekim ölçeğin Kanada örnekleminde Runions vd. (2017) tarafından geliştirildikten sonra Avusturya (Graf vd., 2020), Endonezya (Aprillia, 2024), Nijerya (Anyaeibunam vd., 2024), Çin (Zeng vd., 2024), Rusya (Antipina ve Miklyaeva, 2021) gibi çeşitli kültürlere uyarlanarak farklı değişkenlerle ilişkilerine bakılmıştır. Mevcut çalışmada öncelikle Runions vd. (2017) tarafından geliştirilen Siber Saldırganlık Tipolojileri Ölçeği (CATQ) ortaokul öğrencileri örnekleminde Türk kültürüne uyarlanmıştır. Bu uyarlamanın Türkiye'de ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilecek bundan sonraki araştırmalarda siber saldırganlık olgusunun farklı boyutlarıyla çalışılmasını mümkün kılacak bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada ayrıca ortaokul öğrencilerinin siber saldırganlık ve

ceza hassasiyet düzeylerinin yaşadıkları okul tükenmişliği arasında anlamlı ilişki olup olmadığı da belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni ve Çalışma Grubu

İlişkisel tarama modelinde (Christensen vd., 2015) yürütülen bu araştırmanın katılımcı grubu ölçüt örnekleme yöntemi ile oluşturulmuş olup veli izni alınan ortaokul öğrencileri arasından gönüllülük esasına dayalı seçim yapılmıştır. Katılımcılar, Marmara bölgesindeki bir ilin iki ortaokulunda öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Türk kültürüne uyarlama çalışması kapsamında Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği, 227 katılımcı üzerinde Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ölçeğin uyarlama sürecinde yer alan ve yaş aralığı 10-14 [Ort.=12,60; SS=1,11] arasında olan katılımcıların 126'sı (%55,5) kadın ve 101'i (%44,5) erkek olup 102'si (%45) yedinci sınıf ve 125'i (%55) de sekizinci sınıf öğrencisidir. İlişkisel analizler 167 katılımcıdan oluşan farklı bir grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu grupta yer alan öğrencilerin yaş aralığı 11-14 [Ort.=12,56; SS=,71] arasında olup 91'i (%54,5) kadın ve 76'sı (%45,5) erkek; 82'si (%49,1) yedinci sınıf ve 85'i (%50,9) de sekizinci sınıf öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

İlköğretim II. Kademe Öğrencileri için Okul Tükenmişliği Ölçeği (İÖOTÖ)

Aypay (2011) tarafından ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeylerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş olan ölçek, dört faktörlü bir yapıya sahip olup dördümlü Likert tipinde puanlanmaktadır (Tamamen katılıyorum-4, Hiç katılmıyorum-1). Bu ölçekten alınan puanların yüksekliği, okul tükenmişlik düzeyinin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin olarak toplam açıklanan varyansı %59 olup dört faktörlü bir yapı göstermektedir. Ölçek faktörleri Okul Etkinliklerinden Kaynaklı Tükenmişlik (OEKT-12 madde), Aileden Kaynaklı Tükenmişlik (AKT-5 madde), Okulda Yetersizlik (OY-4 madde) ve Okula İlgi Kaybı (OİK-5 madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğe ilişkin madde örnekleri "Ödev yapmaktan yoruldum." ve "Sürekli ders çalışmak zorunda olmak beni rahatsız ediyor." şeklinde verilebilir.

Ölçek ters puanlanan altı madde içermektedir. Ölçeğin yapı geçerliği Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve DFA ile test edilmiştir. DFA sonucunda elde edilen uyum indeks değerleri [$\chi^2/sd=2,68$], RMSEA=0,07, GFI=0,94, CFI=0,91, AGFI=0,91, PGFI=0,89] şeklindedir. Ölçek faktörlerine yönelik Cronbach alfa güvenirlik katsayıları sırasıyla, .92, .83, .76 ve .81 olarak bulunmuştur.

Ortaokul Öğrencileri için Akademik Bağlamda Ceza Hassasiyeti Ölçeği (ABCHÖ)

Aypay (2015a) tarafından ortaokul öğrencilerinin ceza hassasiyet düzeylerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş olan ölçek, üç faktörlü bir yapıya sahip olup dördümlü Likert tipinde

puanlanmaktadır (Tamamen katılıyorum-4, Hiç katılmıyorum-1). Bu ölçekten alınan puanların yüksekliği, ceza hassasiyet düzeyinin yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin olarak toplam açıklanan varyansı %66 olup üç faktörlü bir yapı göstermektedir. Ölçek faktörleri Cezadan Ötürü Ketlenme (CÖK-3 madde), Ceza Bağlamlarına Karşı Olumsuz Tutum (CBKOT-3 madde) ve Cezanın Düzenleyici Etkisi (CİD-3 madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğe ilişkin madde örnekleri “Sınıfta ceza aldığımda kendimi değersiz hissedirim.” ve “Okulu ceza verilen bir yer olduğu için sevmiyorum.” şeklinde verilebilir. Ölçeğin yapı geçerliği AFA ve DFA ile test edilmiştir. DFA uyum indeks değerleri [$\chi^2/sd=1,75$], GFI=0,96, RMSEA=0,05, AGFI=0,93, CFI=0,98, NNFI=0,97] şeklindedir. Ölçek toplamı ve faktörlerine yönelik Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla, .80, .80, .75 ve .61 olarak bulunmuştur.

Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği (Cyber-Aggression Typology Inventory-CATQ)

Runions vd. (2017) tarafından geliştirilen ölçek, siber saldırganlığın dört farklı türünü tanımlamak amacıyla oluşturulmuştur. Orijinal çalışmada ölçek toplamda 29 maddeden oluşmuş ve 4'lü Likert tipinde derecelendirme kullanılmıştır (1=Bana Hiç Benzemez, 2=Bana Biraz Benzemez, 3=Bana Benzer, 4=Bana Çok Benzer). Ölçeğin boyutları Dürtüsel-Caydırıcı (Impulsive-Aversive), Kontrollü Caydırıcı (Controlled Aversive), Dürtüsel-İştahlı (Impulsive-Appetitive) ve Kontrollü-İştahlı (Controlled-Appetitive) şeklinde adlandırılmış ve geçerlik ile güvenilirlik çalışmalarıyla doğrulanmıştır.

Bu çalışmanın ilk aşamasında, Türk kültürüne uyarlanmak istenen ölçme aracını geliştiren araştırmacılardan uyarlama izni ile bu araştırmanın yapılmasında etik bir sakınca olmadığına dair bir devlet üniversitesinden etik kurul izni alınmıştır (Doküman No: E-64075176-050.04-2400031366 ve tarih: 07.02.2024). Ölçeğin Türk kültürüne uyarlama sürecinde, ölçek uyarlama aşamaları ve alanyazın önerileri (Hambleton ve Patsula, 1998; Heggestad vd., 2019) dikkate alınmıştır. İkinci aşamada, üç İngilizce ve iki Türkçe dil uzmanı ile iki alan uzmanından oluşan bir çeviri ekibi kurulmuş ve ölçeğin kaynak dilden (İngilizce) hedef dile (Türkçe) çevirisi sağlanmıştır. Bu süreçte, iki dil uzmanı tarafından iki farklı çeviri oluşturulmuş ve bu çeviriler karşılaştırılmıştır. Ayrıca ölçeğin Türkçe orijinal formuna çevirisi sağlanmış ve bu orijinal ölçek formu ile dilsel eşdeğerliliği uzmanlar tarafından karşılaştırılmıştır. Türk kültürüne uyarlanan Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği için 45 kişilik bir grup üzerinde pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Son hâlini alan ölçek kullanılarak araştırmanın katılımcı grubundan veriler toplanıp istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

Uyarlanan ölçeğin Türk kültüründe dört faktörlü yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek için 227 kişilik örnekleme DFA [tahminleme yöntemi MLH] (Karakaya-Özyer ve Aksu-Dunya, 2018) gerçekleştirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin orijinal formda yer alan bir numaralı maddenin (*Biri bana zarar vermeye çalışırsa ona karşılık vermek için hemen İBT cihazımı/cihazlarımı*

kullanırım.) yapısının doğrulanmadığı görülmüştür [$\chi^2/df=2,717$, RMSEA=0,087(C. I.%=0,081; 0,094), CFI=0,92, NNFI=0,91, IFI=0,92, GFI=0,76]. Bu maddeye ilişkin olarak iki farklı uzmandan görüş alınmış, hem en düşük faktör yüküne sahip olması (.42) hem de test edilen modeli doğrulamaması sonucunda çıkarılmasına karar verilmiştir. Ölçekteki bu madde çıkarıldıktan sonra DFA tekrar gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre hem I. düzey DFA hem de II. düzey DFA sonuçlarının iyi düzeyde olduğu görülmüştür [$\chi^2/df=2,321$, RMSEA=0,076 (C.I.%=0,070; 0,083), CFI=0,94, NNFI=0,93, IFI=0,94, GFI=0,80].

Sonuç olarak Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin sadece bir maddesi dışında kalıp geri kalan 28 maddenin orijinal formundaki dört faktörlü yapıyı Türk kültüründe de doğruladığı belirlenmiştir. Ölçeğin orijinal yapısını doğrulayan Türk kültürüne uyarlanmış formunda Dürtüsel-Caydırıcı faktör toplam 11 madde (5, 8, 10, 12, 15, 16, 18, 20, 22, 27, 25 maddeler), Kontrolcü-Caydırıcı faktör toplam 6 madde (2, 6, 11, 21, 23, 26 maddeler), Dürtüsel-İştahlı faktör toplam altı madde (3, 7, 13, 17, 24, 28. maddeler) ve Kontrollü-İştahlı faktör toplam 5 madde (4, 9,14, 19, 29. maddeler) içermektedir. Ölçekte yer alan madde örnekleri şöyledir: *"Birinden hoşlanmıyorsam başkalarını da onun aleyhine döndürmek için interneti kullanırım."*, *"Bana saygısızlık içeren bir mesaja veya e-postaya çok hızlı cevap veririm."*, *"Biri bana siber zorbalık yapmaya çalışırsa ona hızla internetten karşı saldırıda bulunurum."*. Güvenirlik çalışmasında ölçeğin toplamına ait Cronbach's alfa katsayısı .92 ve McDonald's ω katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin güvenirlik katsayılarının .68 ila .89 arasında olduğu görülmüştür.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada örnekleme ilişkin betimsel istatistikler yapılmıştır. Ölçek uyarlama aşamasında ölçeğin yapı geçerliği DFA; güvenirliği de Cronbach's alfa ve McDonald's ω analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilişkisel analizleriyle ilgili olarak da Korelasyon Analizi ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi gerçekleştirilmiştir. Analizlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi .05 olarak kararlaştırılmıştır.

Bulgular

Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin Geçerlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin alt boyutlarının toplam puanla ve birbirleriyle orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki gösterdiği belirlenmiş olup ilgili korelasyon değerlerine Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği Faktörlerinin Birbirleriyle ve Toplam Puanla Korelasyonları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>DC</i>	<i>KC</i>	<i>Dİ</i>	<i>Kİ</i>	<i>SSTÖ</i>
Dürtüsel-Caydırıcı (DC)	1				
Kontrolcü-Caydırıcı (KC)	.772**	1			
Dürtüsel-İştahlı (Dİ)	.444**	.410**	1		
Kontrol-İştahlı (Kİ)	.514**	.402**	.628**	1	
SSTÖ Toplam	.951**	.868**	.627**	.652**	
Ortalama	16,907	8,748	6,894	5,682	38,233
Standart Sapma	6,331	3,292	1,808	1,416	10,938

**p<.01, *p<.05

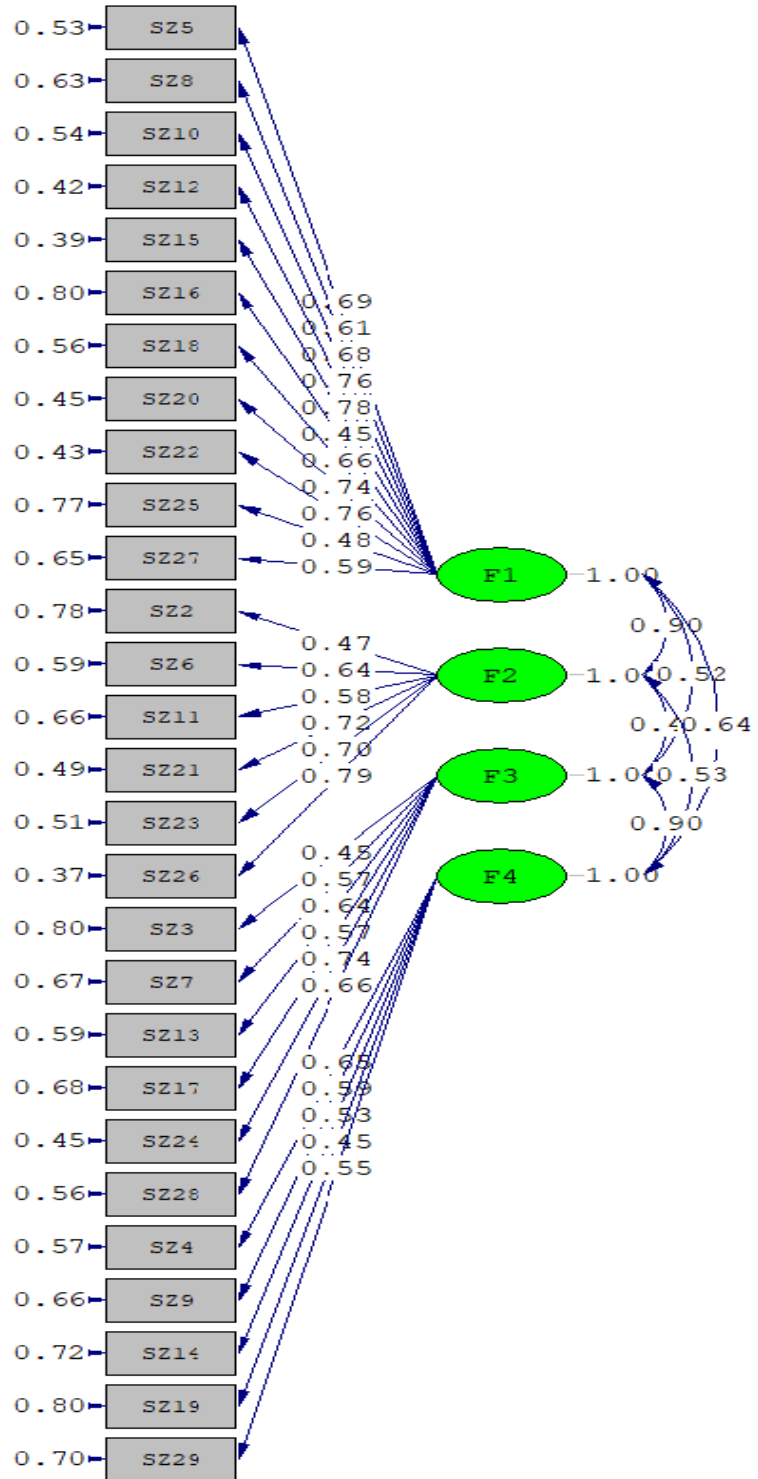
Bu çalışmada Türk kültürüne uyarlanan Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin orijinal formundaki dört faktörlü yapının doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek için DFA gerçekleştirilmiştir. Şekil 1'de I. düzey DFA analizi sonuçlarına ilişkin yol katsayıları [tahminleme yöntemi MLH] ve Şekil 2'de t-değerleri sunulmuştur. Şekil 1 incelendiğinde standart faktör yüklerinin 0,45-0,79 arasında değiştiği; Şekil 2 incelendiğinde de t-değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmektedir. DFA sonucunda modelin uyum indeksleri incelendiğinde Ki-Kare değeri [$\chi^2=729,41$, $df=344$, $p<.01$] olarak belirlenmiştir. Test edilen modelin diğer uyum değerlerinin de iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2/df=2,120$, $RMSEA=.070$ (C.I.%=.063-.078), $CFI=0,95$, $NNFI=0,94$, $IFI=.95$, $GFI=0,81$] (bkz. Jöreskog ve Sörbom, 1996; Kline, 2005). Elde edilen sonuçlar modellenen faktör yapısını doğrulamaktadır.

Şekil 3'te II. düzey DFA analizi sonuçlarına ilişkin yol katsayıları ve Şekil 4'te t-değerleri sunulmuştur. Şekil 3 incelendiğinde standart faktör yüklerinin 0,45-0,79 arasında değiştiği; Şekil 4 incelendiğinde de t-değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmektedir. II. düzey DFA sonucunda modelin uyum indeksleri incelendiğinde Ki-Kare değeri [$\chi^2=803,22$, $df=346$, $p<.01$] olarak belirlenmiştir. Test edilen modelde diğer uyum değerlerinin iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2/df=2,321$, $RMSEA=0,076$ (C.I.%=0,070; 0,083), $CFI=0,94$, $NNFI=0,93$, $IFI=0,94$, $GFI=0,80$] (bkz. Jöreskog ve Sörbom, 1996; Kline, 2005). Elde edilen sonuçlar modellenen faktör yapısını doğrulamaktadır.

Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin Güvenirlik Çalışmalarına İlişkin Bulgular

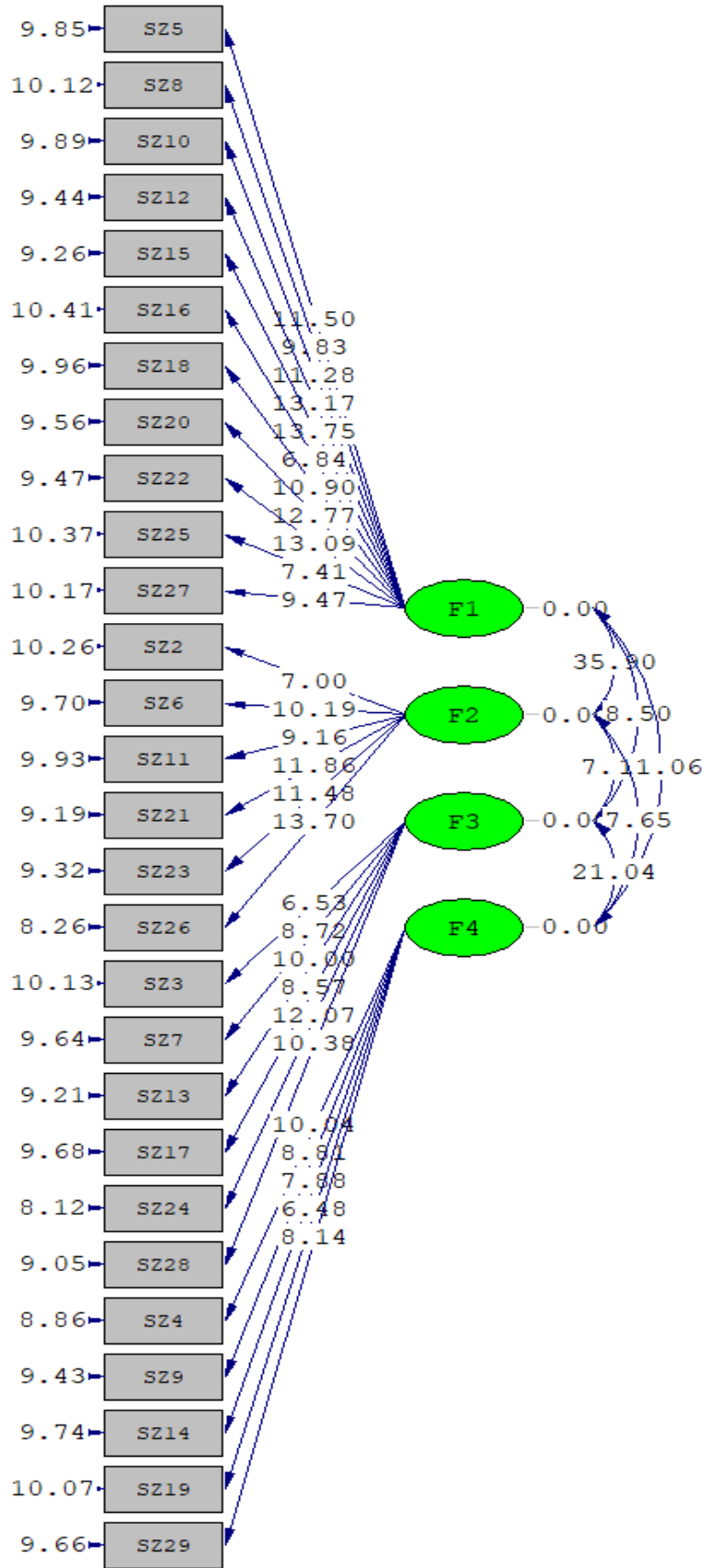
Ölçeğin 28 maddelik toplam puanı için hesaplanan Cronbach's α katsayısı .92 ve McDonald's ω katsayısı .92 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin 11 maddelik Dürtüsel-Caydırıcı faktörü için Cronbach's α katsayısı .89 ve McDonald's ω katsayısı .89; 6 maddelik Kontrollü-Caydırıcı faktörü için Cronbach's α katsayısı .81 ve McDonald's ω katsayısı .82; 6 maddelik Kontrollü-İştahlı faktörü için Cronbach's α katsayısı .73 ve McDonald's ω katsayısı .78; 5 maddelik Dürtüsel-İştahlı faktörü için Cronbach's α katsayısı .68 ve McDonald's ω katsayısı .69 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik analiz değerleri

güvenirlilik katsayısı beklentisini (DeVellis, 2016) karşılamaktadır. Bu bulgular, ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu desteklemektedir.

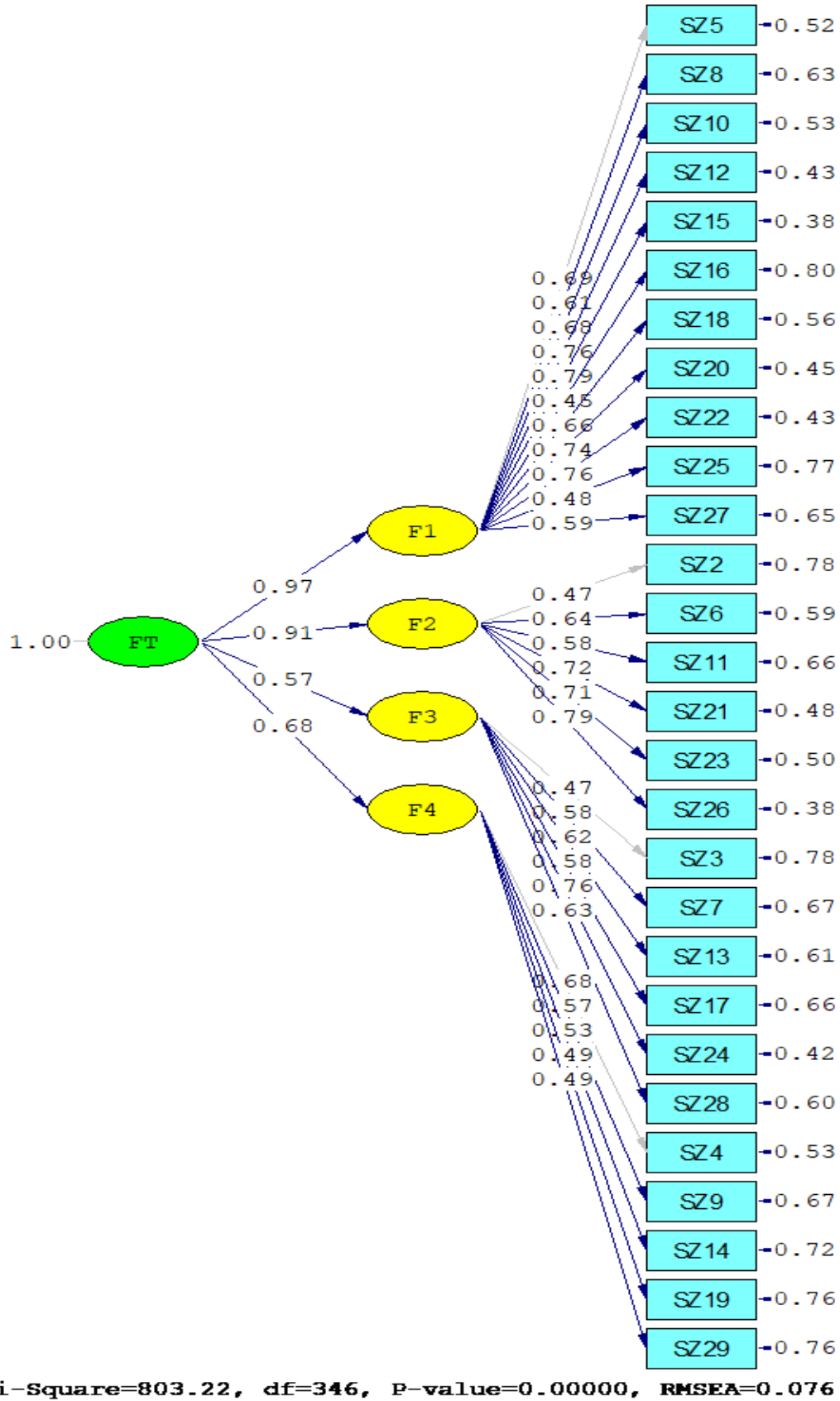
Chi-Square=729.41, df=344, P-value=0.00000, RMSEA=0.070

Şekil 1. Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin I. Düzey DFA standardize edilmiş faktör yükleri (LISREL v8.54)

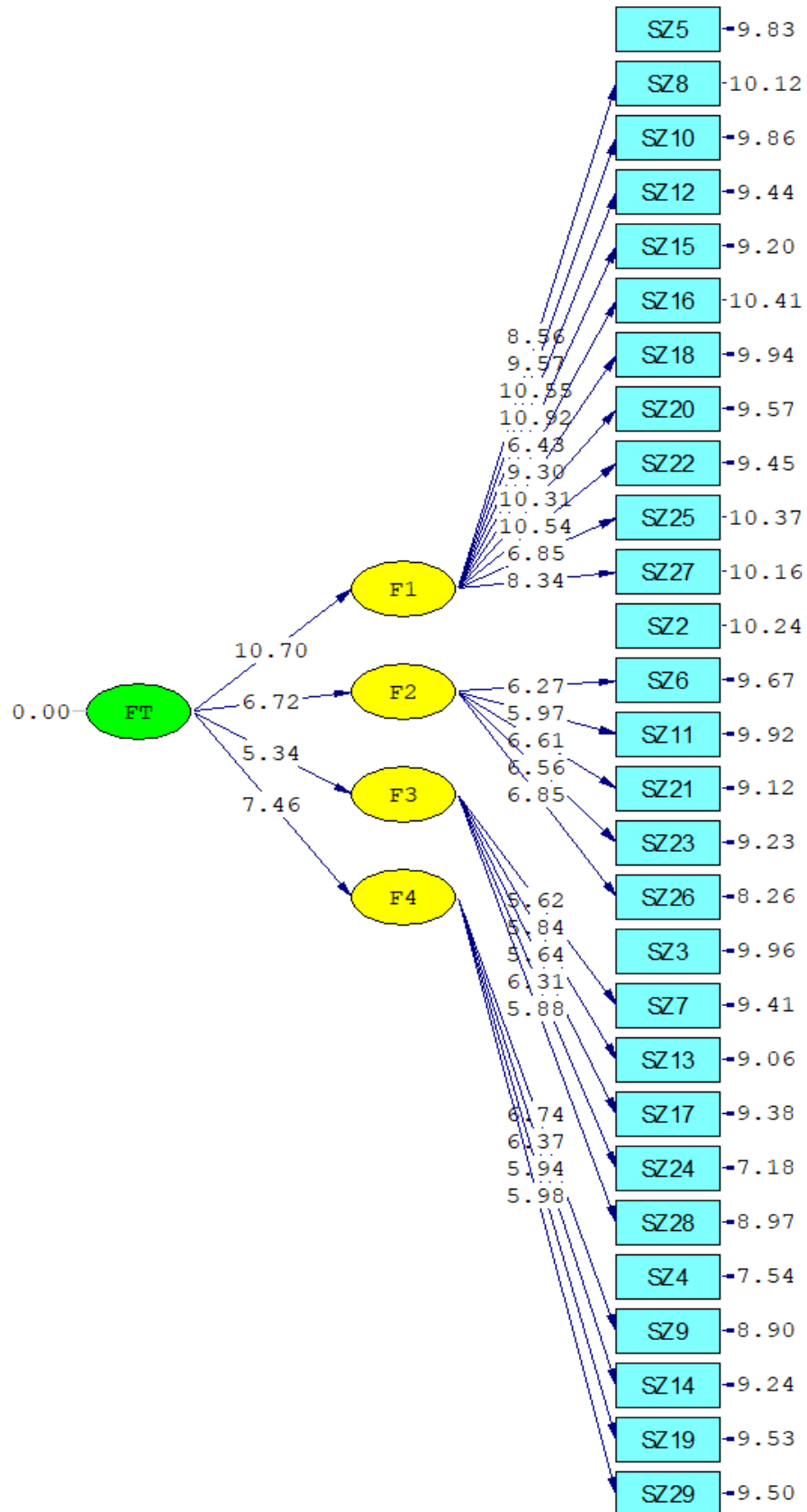

Chi-Square=729.41, df=344, P-value=0.00000, RMSEA=0.070

Şekil 2. Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin I. Düzey DFA t-değerleri (LISREL v8.54)

Şekil 3. Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin II. Düzey DFA standardize edilmiş faktör yükleri (LISREL v8.54)

Chi-Square=803.22, df=346, P-value=0.00000, RMSEA=0.076

Şekil 4. Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin II. Düzey DFA t-değerleri (LISREL v8.54)

Siber Saldırganlık, Ceza Hassasiyeti ve Okul Tükenmişliği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Siber saldırganlık ve ceza hassasiyetinin okul tükenmişliğinin anlamlı birer yordayıcısı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla ilk olarak çoklu doğrusal regresyon varsayımları test edilmiştir (Büyüköztürk, 2014). Verinin doğrusal dağılıp dağılmadığı, saçılma diyagramı yardımıyla incelenmiş ve ayrıca normal dağılım Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$). Dolayısıyla bu analizler sonucu verilerin normal dağılım gösterdiğine karar verilmiştir. Bir diğer varsayım olan çoklu bağlantılılık varsayımı için bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin .70'ten küçük olması, tolerans değerlerinin .20'den büyük, varyans şişkinlik değerlerinin (VIF) 10'dan küçük ve durum indekslerinin (CI) 30'dan küçük olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2014; Tabachnick ve Fidel, 2013). Yapılan analizler sonucunda değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu olmadığı tespit edilmiştir. Siber saldırganlık, ceza hassasiyeti ve okul tükenmişliği arasındaki korelasyon matrisi Tablo 3'te, siber saldırganlık ve ceza hassasiyetinin okul tükenmişliğini yordamasına yönelik çoklu doğrusal regresyon analiz sonuçları da Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 3. Siber Saldırganlık, Ceza Hassasiyeti ve Okul Tükenmişliği Arasındaki Korelasyon Matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Dürtüsel-Caydırıcı	-							
2.Kontrolcü-Caydırıcı	.818**	-						
3.Dürtüsel-İştahlı	.565**	.533**	-					
4.Kontrol-İştahlı	.600**	.511**	.708**	-				
5.Cezadan Ötürü Ketlenme	.222**	.184*	.184*	.145	-			
6.Ceza Bağlamlarına Karşı Olumsuz Tutum	.522**	.424**	.459**	.431**	.371**	-		
7.Cezanın Düzenleyici Etkisi	.213**	.215**	.118	.019	.467**	.409**	-	
8.Okul Tükenmişliği Toplam Puan	.500**	.455**	.433**	.488**	.401**	.641**	.216**	-
Ortalama	18,808	8,934	7,173	6,167	6,209	5,000	6,035	56,904
Standart Sapma	7,552	3,808	2,752	2,580	2,806	2,299	2,133	17,581

** $p<.01$, * $p<.05$, Dürtüsel-Caydırıcı: Siber Saldırganlık Ölçeği birinci faktör, Kontrolcü-Caydırıcı: Siber Saldırganlık Ölçeği ikinci faktör, Dürtüsel-İştahlı: Siber Saldırganlık Ölçeği üçüncü faktör, Kontrol-İştahlı: Siber Saldırganlık Ölçeği dördüncü faktör, Cezadan ötürü ketlenme: Ceza Hassasiyeti Ölçeği birinci faktör, Ceza bağlamlarına karşı olumsuz tutum: Ceza Hassasiyeti Ölçeği ikinci faktör, Cezanın düzenleyici etkisi: Ceza Hassasiyeti Ölçeği üçüncü faktör.

Tablo 4. Siber Saldırganlık ve Ceza Hassasiyetinin Okul Tükenmişliğini Yordamasına Yönelik Çoklu Doğrusal Regresyon Analiz Sonuçları

Değişken	B	SHB	β	t	p	İkili R	Kısmi R	Bootstrap	
								Bias	p
Sabit	22,575	3,855	-	5,856	.000	-	-	-.733	-.001
Dürtüsel-Caydırıcı	.019	.256	.008	.075	.940	.500	.006	.004	.934
Kontrollü-Caydırıcı	.692	.448	.150	1,544	.125	.455	.122	.011	.108
Dürtüsel-İştahlı	.223	.527	-.135	-.424	.672	.433	-.134	.083	.623
Kontrollü-İştahlı	1,365	.578	.200	2,363	.019	.488	.184	.001	.002
Cezadan Ötürü Ketlenme	1,446	.400	.231	3,612	.000	.401	.275	-.014	.006
Ceza Bağlamlarına Karşı Olumsuz Tutum	3,546	.557	.464	6,364	.000	.641	.451	.001	.001
Cezanın Düzenleyici Etkisi	-.947	.551	-.115	-1,720	.087	.216	-.135	.035	.072

n=167, R=0,721, R²=0,520, F(7-159)=24,591, $p<.05$; Bootstrap: 1000 örneklem. Dürtüsel-Caydırıcı: Siber Saldırganlık Ölçeği birinci faktör, Kontrolcü-Caydırıcı: Siber Saldırganlık Ölçeği ikinci faktör, Dürtüsel-İştahlı: Siber Saldırganlık Ölçeği üçüncü faktör, Kontrol-İştahlı: Siber Saldırganlık Ölçeği dördüncü faktör, Cezadan ötürü ketlenme: Ceza Hassasiyeti Ölçeği birinci faktör, Ceza bağlamlarına karşı olumsuz tutum: Ceza Hassasiyeti Ölçeği ikinci faktör, Cezanın düzenleyici etkisi: Ceza Hassasiyeti Ölçeği üçüncü faktör.

Tablo 4 incelendiğinde siber saldırganlık değişkeninin Kontrol-İştahlı alt boyutunun okul tükenmişliğini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı; Dürtüsel-Caydırıcı, Kontrollü-Caydırıcı, Dürtüsel-İştahlı alt boyutlarının ise okul tükenmişliğini yordamadığı görülmektedir. Ceza Hassasiyeti Ölçeği'nin Cezadan Ötürü Ketlenme ve Ceza Bağlılarına Karşı Olumsuz Tutum alt boyutlarının okul tükenmişliğini pozitif yönde anlamlı düzeyde yordadığı; Cezanın Düzenleyici Etkisi alt boyutunun ise okul tükenmişliğini yordamadığı görülmektedir ($R=.721$, $R^2=.520$, $F=24,591$, $p<.05$). Regresyon sonuçlarına göre okul tükenmişliğini anlamlı düzeyde açıklayan değişkenlerin en yüksek ilişkiden en düşüğe doğru sıralaması şöyledir: Ceza Bağlılarına Karşı Olumsuz Tutum ($\beta=.464$; $p<.01$); Cezadan Ötürü Ketlenme ($\beta=.231$; $p<.05$) ve Kontrol-İştahlı ($\beta=.200$; $p<.05$). Bu üç değişken regresyon denklemindeki toplam varyansın yaklaşık %52'sini açıklamaktadır. Anlamlı etkilerin belirlendiği regresyon modelinde, bootstrap örnekleminde ($n=1000$) de anlamlılığın devam ettiği saptanmıştır.

Tartışma

Bu araştırmada, Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği Türk kültürüne uyarlanmış ve geçerlik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte çalışmada ortaokul öğrencilerinin siber saldırganlık ve ceza hassasiyet düzeyleri ile okul tükenmişliği arasında anlamlı ilişki olup olmadığı da incelenmiştir. Ortaokul Öğrencileri için Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği faktörlerinin birbirleriyle ve toplam puanla korelasyonlarına ilişkin analiz sonuçlarına göre Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin alt boyutları arasında orta-yüksek düzeyde ve anlamlı korelasyonlar bulunmuştur. Özellikle Dürtüsel-Caydırıcı ile Kontrollü-Caydırıcı boyutları arasında yüksek düzeyde; Dürtüsel-İştahlı ile Kontrol-İştahlı boyutları arasında orta düzeyde; tüm alt boyut puanları ile ölçeğin toplam puanı arasında orta ve yüksek düzeyde korelasyonlar olduğu görülmüştür. Bu değerler ölçeğin kuramsal bütünlüğünü ve yapısal geçerliliğini desteklemektedir. Elde edilen sonuçların ölçeğin ilk olarak geliştirildiği çalışmada raporlanan bulgularla örtüştüğü söylenebilir (Runions vd., 2017).

Ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen Çoklu Regresyon Analizi sonuçlarına göre Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin Kontrollü-İştahlı alt boyutu okul tükenmişliğini anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordamaktadır. Bir başka deyişle ortaokul öğrencilerinin siber saldırganlıklarında motivasyonları kendileri açısından ödül anlamı taşıyacak bir kazanç peşinde koşmak olduğunda ve bunu yüksek bir öz kontrolle (yani bilinçli ve stratejik olarak sergilenen planlı saldırganlık biçiminde) gerçekleştirdiklerinde okul tükenmişliği sendromu geliştirmek açısından daha yüksek bir risk taşımaktadırlar. Bu bulgu siber saldırganlığın bu grubunda ödüle yüklenen anlam ve bilinçli bir biçimde ödül elde etme çabasıyla açıklanabilir. Venables'in (2017) ve Golden vd.'nin (2017) çalışma bulgularından hareketle bağımlılıklarda görülen iştah süreçlerinin belirli saldırgan davranış biçimlerinde de rol oynadığı; ödül mekanizmalarının yırtıcı, sömürücü ve araçsal olarak motive

edilmiş davranışları içeren zorlayıcı “bağımlılık benzeri” saldırganlığın ayrılmaz bir özelliği olduğu belirtilmektedir. Venables (2017), sıklıkla proaktif saldırganlık ve başkalarına karşı pervasızca aldırma içeren bu durumda şiddet eğilimlerinin ve tekrarlayan saldırgan eylemlerin artmasında ödüllendirici süreçlerin bir rolü olduğuna işaret etmektedir. Saldırgan düşünce ve eylemin ödüllendirici niteliklerinin saldırganlık/şiddet fantezilerini ve aşırı davranışsal eylemde bulunmayı tırmandırma eğiliminin iştah süreçlerinin bağımlılık ve saldırgan davranışları birbirine bağladığı yönündeki bakış açısı ile açıklanabileceğini vurgulamaktadır. Venables’in (2017), Golden vd.’nin (2017) çalışma bulgularına dayandırdığı bu yorumlar, bu çalışmada Kontrollü-İştahlı siber saldırgan öğrencilerin neden daha yüksek bir okul tükenmişliği düzeyine sahip olduklarını anlamaya yardımcı olmaktadır. Çünkü bu gruptaki öğrenciler ödüle daha büyük ve bilinçli bir anlam yüklemektedirler. Ödülün peşinden bilinçli bir biçimde koşmaktadırlar. Bu da onların daha yüksek oranda ödül bağımlısı olmalarına yol açmaktadır. Beynin bağımlılık yapıcı maddelere gösterdiği tepkilerle ödüllere gösterdiği tepkilerin çok benzer olduğu (Delgado vd., 2003; Knutson vd., 2001) bilinmektedir. Hem bağımlılık yapıcı uyarıcı durumunda hem de ödül uyarıcısı durumunda kişide kısa süreli bir rahatlamanın ardından tekrar aynı etkiyi hissedebilmek için yeni bir doz isteği oluşur (Pink, 2009). Ödül bağımlılığının en önemli göstergesinin ödül peşinden koşmak olduğu (Aypay, 2018a, 2018b) ve ödül bağımlılığı yüksek öğrencilerin okul tükenmişlik düzeylerinin de yüksek olduğu (Aypay, 2017, 2018a) hatırlandığında Kontrollü-İştahlı siber saldırgan ortaokul öğrencilerinin neden okul tükenmişliği açısından daha yüksek bir risk grubu olduğu daha iyi anlaşılmaktadır.

Çoklu Regresyon Analizi sonuçlarına göre ceza hassasiyetinin Cezadan Ötürü Ketlenme ve Ceza Bağlımlarına Karşı Olumsuz Tutum alt boyutları da okul tükenmişliğini anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordamaktadır. Bir başka deyişle, ortaokul öğrencilerinin akademik bağlamda aldıkları cezalar nedeniyle artmış ceza hassasiyetlerinin onların akademik bağlamda daha fazla ketlenme yaşamalarına ve akademik ortamlara karşı daha fazla olumsuz tutumlar geliştirmelerine yol açması onları okul tükenmişliğine daha yatkın hâle getirmektedir. Bu bulgular ceza hassasiyeti geliştirmiş öğrencilerin okul tükenmişliği riski altında olduğuna işaret eden diğer araştırma bulgularıyla örtüşmektedir (Aypay, 2015b, 2018b; Aypay ve Altınsoy, 2023; Deniz ve Karbeyaz, 2018). Ceza hassasiyeti geliştiren öğrenciler, öğrenmeye yönelik içsel motivasyonlarında azalma yaşayabilir, okula ve derse ilgilerini kaybedebilir, dahası bu durum onların akademik performanslarını olumsuz yönde etkileyebilir (Curren, 2020; Hwang vd., 2021; Kılıç ve Mutluer, 2023).

Sonuçlar

Mevcut araştırmada, öncelikle Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği Türk kültürüne uyarlanmış ve yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda uyarlanan ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabileceği saptanmıştır. Bu çalışmada ikinci olarak ortaokul öğrencilerinin

siber saldırganlık ve ceza hassasiyet düzeylerinin yaşadıkları okul tükenmişliği ile ilişkileri belirlenmeye çalışılmıştır. İlişkisel analiz sonuçlarına göre siber saldırganlık değişkeninin Kontrollü-İştahlı alt boyutu okul tükenmişliğini anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordarken Dürtüsel-Caydırıcı, Kontrollü-Caydırıcı, Dürtüsel-İştahlı alt boyutları okul tükenmişliğinin anlamlı yordayıcıları değildir. Ceza Hassasiyeti değişkeninin Cezadan Ötürü Ketlenme ve Ceza Bağlamlarına Karşı Olumsuz Tutum alt boyutları okul tükenmişliğini anlamlı düzeyde ve pozitif yönde yordarken Cezanın Düzenleyici Etkisi alt boyutu okul tükenmişliğinin anlamlı yordayıcısı değildir.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın bulguları ortaokul öğrencilerinde siber saldırganlık ve ceza hassasiyetinin okul tükenmişliği açısından risk faktörleri olduğunu göstermektedir. Kesitsel ve betimsel bir tasarıma sahip olması araştırma bulgularının genellenebilirliği açısından bir sınırlılık teşkil etmektedir. Çalışmanın örneklem büyüklüğünün sınırlı olması, elde edilen bulguların daha geniş popülasyonlara aktarılabilirliğinin kapsamını daraltmaktadır. Verilerin yalnızca öz-bildirim temelli ölçme araçları ile toplanmış olmasının katılımcı yanıtlarını öznel değerlendirmeler doğrultusunda şekillendirme olasılığı da bir sınırlılık olarak düşünülebilir.

Gelecekteki Çalışmalara Öneriler

Ortaokul öğrencileri örnekleminde uygulanan Siber Saldırganlık Tipolojisi Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanmış olmasının alanyazına bir katkı sunduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu araştırma siber saldırganlık konusunun ortaokul öğrencileri üzerinde ele alınmış olmasına öncülük etmesi açısından da değerli bulunmaktadır. Bu çalışmanın bulgularına dayanarak öğrencilere psikolojik ve psikiyatrik destek sunan ruh sağlığı uzmanları, okul tükenmişliği yaşayan öğrencilerin ceza hassasiyeti ve dijital ortamlardaki saldırgan davranışlarının sağaltımına yönelik koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmetleri geliştirebilir. Öğretmenler, okul yöneticileri ve ebeveynlerin, okul tükenmişliği yaşayan öğrencilerin ceza hassasiyeti ile dijital ortamlardaki saldırgan davranışlarını önlemeye yönelik okul ruh sağlığı hizmetlerini destekleyen uygulamalarda eşgüdümlü çalışmaları önerilmektedir. Ayrıca araştırmanın kesitsel doğası göz önüne alınarak bundan sonra ortaokul öğrencilerine yönelik yapılacak bu değişkenleri içeren araştırmalarda uzunlamasına veya deneysel desenler içeren çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

Anyaeqbunam, M. C., Anazonwu, C. O., Obi-Nwosu, H. O., Nwafor, C. E., & Obidigbo, G. C. E. (2024). Religiosity and ethnocentrism as predictors of cyber-aggression among undergraduates in Southeast Nigeria. *Nigerian Journal of Social Psychology, 7(2)*, 336-351.

- Antipina, S. S. & Miklyaeva, A. V. (2021). Relationship among the tendency to cyber-aggression, aggressiveness, and empathy in adolescence. *Social Psychology*, 18(2), 94-108. <https://doi.org/10.21702/rpj.2021.2.6>
- Aparisi, D., Delgado, B., Bo, R. M., & Martínez-Monteagudo, M. C. (2021). Relationship between cyberbullying, motivation and learning strategies, academic performance, and the ability to adapt to university. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(20), 10646. <https://doi.org/10.3390/ijerph182010646>
- Aprillia, M. D. (2024). Adaptasi cyber-aggression typology questionnaire (CATQ) ke dalam bahasa Indonesia. *Acta Psychologia*, 6(1), 14-26. <https://doi.org/10.21831/ap.v6i1.72160>
- Aypay, A. (2011). İlköğretim II. kademe öğrencileri için okul tükenmişliği ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 511-527.
- Aypay, A. (2015a). Sensitivity to punishment in the academic context: It's relationship with locus of control, gender and grade level. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1475-1495.
- Aypay, A. (2015b). Ceza hassasiyeti okul tükenmişliğine götürürken, okul sevgisi ceza hassasiyetini artırır mı? 2. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Haziran, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aypay, A. (2017). Lisede okul tükenmişliğinin akademik bağlamda ödül bağımlılığı ile yordanması. *Sakarya University Journal of Education*, 7(1), 8-19.
- Aypay, A. (2018a). Ortaokulda ödül bağımlılığı-ceza hassasiyeti ve ödül bağımlılığı-okul tükenmişliği arasındaki yordayıcı ilişkiler. *Eğitim ve Bilim*, 43(194), 43-59. <https://doi.org/10.15390/EB.2018.6909>
- Aypay, A. (2018b). The relationship between punishment sensitivity to affection to school and school burnout. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(2), 221-246. <https://doi.org/10.14527/kuey.2018.006>
- Aypay, A. (2018c). Is reward a punishment? From reward addiction to sensitivity to punishment. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 5(2), 1-11. <https://doi.org/10.17220/ijpes.2018.02.001>
- Aypay, A. & Altınsoy, F. (2023). Aileden kaynaklı tükenmişlikte akademik bağlama yönelik ebeveyn tutumları, ödül bağımlılığı ve ceza hassasiyeti. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(4), 587-600. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1290287>
- Bask, M. & Salmela-Aro, K. (2012). Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout and school dropout. *European Journal of Psychology of Education*, 28(2), 511-528. <https://doi.org/10.1007/s10212-012-0126-5>

- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (19. b.). Pegem.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B., & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri: Desen ve analiz* (A. Aypay, Çev. Ed.). Anı.
- Corcoran, L., Mc Guckin, C., & Prentice, G. (2015). Cyberbullying or cyber aggression? A review of existing definitions of cyber-based peer-to-peer aggression. *Societies*, 5(2), 245-255. <https://doi.org/10.3390/soc5020245>
- Curren, R. (2020). Punishment and motivation in a just school community. *Theory and Research in Education*, 18(1), 117-133. <https://doi.org/10.1177/1477878520916089>
- Deniz, L. & Karbeyaz, A. S. (2018). Mesleki ve teknik Anadolu lisesi öğrencilerinde okul tükenmişliği. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(4), 735-755. <https://doi.org/10.24315/trkefd.340592>
- Delgado, M. R., Locke, H. M., Stenger, V. A. & Fiez, J. A. (2003). Dorsal striatum responses to reward and punishment: effects of valence and magnitude manipulations. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 3(1), 27-38. <https://doi.org/10.3758/CABN.3.1.27>
- DeVellis, R. F. (2016). *Scale development: Theory and applications* (c. 26). Sage.
- Ferreira, P. D. C., Barros, A., Pereira, N., Marques-Pinto, A., & Veiga-Simão, A. M. (2021). How presenteeism shaped teacher burnout in cyberbullying among students during the Covid-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 12, 745252.
- Gelmez, Ö. S. Ö. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8[Özel Sayı], 75-95.
- Gohal, G., Alqassim, A., Eltyeb, E., Rayyani, A., Hakami, B., Faqih, A., Qadri, A., & Mahfouz, M. (2023). Prevalence and related risks of cyberbullying and its effects on adolescent. *BMC Psychiatry*, 23, 39. <https://doi.org/10.1186/s12888-023-04542-0>
- Golden, S. A., Heins, C., Venniro, M., Caprioli, D., Zhang, M., Epstein, D. H., & Shaham, Y. (2017). Compulsive addiction-like aggressive behavior in mice. *Biological Psychiatry*, 82(4), 239-248. <https://doi.org/10.1016/j.biopsych.2017.03.004>
- Gönen, M. & Korkmaz, Ö. (2024). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlıkları, dijital ortamda ahlaki değerlere dönük algıları ve siber zorbalık düzeyleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 407-426. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.1464688>
- Grigg, D. W. (2010). Cyber-aggression: Definition and concept of cyberbullying. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 20(2), 143-156. <https://doi.org/10.1375/ajgc.20.2.143>
- Graf, D., Yanagida, T., Maschler, A., & Spiel, C. (2020). A tool for investigating the differential functions of aggressive behavior in the face-to-face and cyber context: Extending the

- Cyber-Aggression Typology Questionnaire. *Aggressive Behavior*, 46(5), 380-390. <https://doi.org/10.1002/ab.21894>
- Guo, Y., Cai, S., & Liang, F. (2024). The prevalence of cyberbullying and the association between cyberbullying emotional exhaustion and perception of collective efficacy among Chinese college students. *Journal of Affective Disorders*, 362, 145-151. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.06.113>
- Hambleton, R. K. & Patsula, L. (1998). Increasing the validity of adapted tests: Myths to be avoided and guidelines for improving test adaptation practices. *Journal of Applied Testing Technology*, 1(1), 1-13.
- Heggstad, E. D., Scheaf, D. J., Banks, G. C., Monroe-Hausfeld, M., Tonidandel, S., & Williams, E. B. (2019). Scale adaptation in organizational science research: A review and best-practice recommendations. *Journal of Management*, 45(6), 2596-2627. <https://doi.org/10.1177/014920631985028>
- Howard, R. C. (2011). The quest for excitement: A missing link between personality disorder and violence? *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 22, 692-705. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/14789949.2011.617540> sayfasından erişilmiştir.
- Hwang, S., Allen, J. L., Kokosi, T., & Bird, E. (2021). To what extent does punishment insensitivity explain the relationship between callous-unemotional traits and academic performance in secondary school students? *British Journal of Educational Psychology*, 91(3), 811-826. <https://doi.org/10.1111/bjep.12394>
- Jöreskog, K. G. & Sörbom, D. (1996). *LISREL 8: User's reference guide*. Scientific Software International.
- Karakaya-Özyer, K. & Aksu-Dunya, B. (2018). A Review of structural equation modeling applications in Turkish educational science literature, 2010-2015. *International Journal of Research in Education and Science*, 4(1), 279-291. <https://doi.org/10.21890/ijres.383177>
- Kılıç, C., & Mutluer, Ö. (2023). The relationship of reward addiction and punishment sensitivity with social and emotional learning skills in high school students. *E-International Journal of Educational Research*, 14(6), 54-71. <https://doi.org/10.19160/e-ijer.1309400>
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford.
- Knutson, B., Adams, C. M., Fong, G. W., & Hommer, D. (2001). Anticipation of increasing monetary reward selectively recruits nucleus accumbens. *The Journal of Neuroscience*, 21(16), 1-5.
- Liu, Z., Xie, Y., Sun, Z., Liu, D., Yin, H., & Shi, L. (2023). Factors associated with academic burnout and its prevalence among university students: A cross-sectional study. *BMC Medical Education*, 23, 317. <https://doi.org/10.1186/s12909-023-04316-y>

- Özer, N. & Şad, S. N. (2021). Lise öğrencilerinde siber zorbalık, siber mağduriyet ve okul tükenmişliği. *Millî Eğitim Dergisi*, 49(1), 1-20.
- Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397-422. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.397>
- Runions, K. C., Bak, M., & Shaw, T. (2017). Disentangling functions of online aggression: The cyber-aggression typology questionnaire (CATQ). *Aggressive Behavior*, 43(1), 74-84. <https://doi.org/10.1002/ab.21663>
- Pink, D. H. (2009). *Drive: Nasıl motive oluruz? Nasıl motive ederiz?* (L. Göktem, Çev). MediaCat.
- Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Leskinen, E., & Nurmi, J. E. (2009). School burnout inventory (SBI) reliability and validity. *European Journal of Psychological Assessment*, 25(1), 48-57. <https://doi.org/10.1027/1015-5759.25.1.48>
- Salmela-Aro, K., Upadyaya, K., Vinni-Laakso, J., & Hietajarvi, L. (2021). Adolescents' longitudinal school engagement and burnout before and during Covid-19—the role of socio-emotional skills. *Journal of Research on Adolescence*, 31(3), 796–807. <https://doi.org/10.1111/jora.12654>
- Samsudin, E. Z., Yaacob, S. S., Xin-Wee, C., Mat-Ruzlin, A. N., Azzani, M., Jamil, A. T., ..., & Mohamad, M. M. (2023). Prevalence of cyberbullying victimisation and its association with family dysfunction, health behaviour and psychological distress among young adults in urban Selangor, Malaysia: A cross-sectional study. *BMJ Open*, 13(11), e072801. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2023-072801>
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson.
- Taştan N. & Gökler, R. (2017). Öğrenci görüşlerine göre siber-zorbalık ve okul tükenmişliği arasındaki ilişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 771-777. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434644>
- Tomaszek, K., Muchacka-Cymerman, A., Aypay, A., & Altinsoy, F. (2024). Who can make burned-out students feel better and self-efficient? Latent profiles of student burnout and its association to personal and social resources among Polish and Turkish early adolescents. *Child Indicators Research*, 17(6), 2481-2502. <https://doi.org/10.1007/s12187-024-10169-8>
- Tomaszek, K., Muchacka-Cymerman, A., Aypay, A., & Altinsoy, F. (2025). What is internet for when studying is exhausting? Cyberaggression profiles associations to school stress management skills and study burnout among Polish and Turkish adolescents. *Current Psychology*, 44, 2673–2692. <https://doi.org/10.1007/s12144-025-07346-5>

- Venables, N. C. (2017). Reward mechanisms across aggressive and addictive forms of externalizing psychopathology. *Biological Psychiatry*, 82(4), 25-27. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.biopsycho.2017.06.028> sayfasından erişilmiştir.
- Walburg, V. (2014). Burnout among high school students: A literature review. *Children and Youth Services Review*, 42, 28-33. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2014.03.020>
- Wright, M. F. (2015). Adolescents' cyber aggression perpetration and cyber victimization: The longitudinal associations with school functioning. *Social Psychology of Education*, 18, 653-666. <https://doi.org/10.1007/s11218-015-9318-6>
- Yorulmaz, D. S. & Karadeniz, H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olma durumunun belirlenmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(3), 154-170. <https://doi.org/10.54061/jphn.978254>
- Zeng, K., Cao, F., Wu, Y., Zhang, M., & Ding, X. (2024). Effects of interpretation bias modification on hostile attribution bias and reactive cyber-aggression in Chinese adolescents: A randomized controlled trial. *Current Psychology*, 43(3), 2373-2386. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04433-3>
- Zhu, C., Huang, S., Evans, R., & Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: A comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, 9, 634909. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>

Extended Summary

Burnout is a multidimensional syndrome characterised by loss of energy, decreased motivation and weakened perception of competence as a result of exposure to long-term physical, mental and emotional overload (Maslach et al., 2001). This syndrome, which was initially associated with business life, has been the subject of many scientific researches with its reflections in academic life over time. School burnout is a syndrome that develops as a result of the continuous academic pressures, excessive demands of school life and stressful experiences that students are exposed to. This syndrome is characterised by symptoms such as emotional exhaustion, loss of motivation and decreased interest in school (Bask and Salmelo-Aro, 2012; Liu et al., 2023). In the digital age, online interactions have become the main element of individuals' social relations, while these tools can also be used by malicious individuals to cause harm. Negative behaviours such as digital attacks, harassment and stalking over the Internet are carried out through various technological developments such as mobile phones, electronic platforms, computers (Samsudin et al., 2023). Cyber aggression is a set of negative behaviours that are carried out to intentionally harm individuals or groups through digital platforms. These actions aim to consciously harm the targeted individuals online with aggressive and humiliating attitudes towards them (Corcoran et al., 2015).

In the literature, it has been shown that students with high sensitivity to punishment also have high levels of school burnout (Aypay, 2018b; Aypay and Altınsoy, 2023). In the light of all these findings, in parallel with the prediction that engaging in cyber-aggression acts can be a significant and positive predictor of secondary school students' school burnout levels, it is predicted that having high sensitivity to punishment can similarly be a significant and positive predictor of secondary school students' school burnout levels. In the current study, firstly, the Cyber Aggression Typologies Questionnaire (CATQ) developed by Runions et al. (2017) was adapted to Turkish culture in the sample of secondary school students. This adaptation is thought to be a contribution that will make it possible to study the phenomenon of cyber aggression with different dimensions in future studies to be conducted on secondary school students in Türkiye. In this study, it was also tried to determine whether cyber aggression and punishment sensitivity levels of secondary school students are significant predictors of school burnout.

The participant group of this study, which was conducted in the relational survey model (Christensen et al., 2015), was formed by the criterion sampling method and selected on the basis of volunteerism among secondary school students. Within the scope of adaptation to Turkish culture, the Cyber Aggression Typology Scale was evaluated by Confirmatory Factor Analysis (CFA) on 227 participants. Correlational analyses were conducted on a different group of 167 participants.

The analysis revealed that the path coefficients and the t-values from the Level II CFA analysis were statistically significant. According to these results, the standard factor loadings ranged from 0.45 to 0.79, and the t-values were statistically significant. When the fit indices of the model were analysed as a result of CFA level II, the Chi-Square value was determined as [$\chi^2=803.22$, $df=346$, $p<.01$]. Other fit values were found to be at a good level in the tested model [$\chi^2/df=2.321$ RMSEA=0.076 (C.I.%=0.070; 0.083), CFI=0.94, NNFI=0.93, IFI=0.94, GFI=0.80] (see Jöreskog and Sörbom, 1996; Kline, 2005). The obtained results confirm the modelled factor structure. The Cronbach's α coefficient calculated for the 28-item total score of the scale was .92 and McDonald's ω coefficient was .92.

According to the regression results, the order of the variables that explain school burnout at a significant level from the highest to the lowest relationship is as follows: Negative Attitude Towards Punishment Contexts ($\beta=.464$; $p<.01$); Resentment Due to Punishment ($\beta=.231$; $p<.05$) and Control-Appetite ($\beta=.200$; $p<.05$). These three variables explain approximately 52% of the total variance in the regression equation. In the regression model where significant effects were determined, it was found that the significance continued in the bootstrap sample ($n=1000$).

In this study, firstly, the Cyber Aggression Typology Scale was adapted to Turkish culture and as a result of the validity and reliability analyses, it was determined that the adapted scale could be used as a valid and reliable measurement tool. According to the results of the correlational

analyses, the Controlled-Appetite sub-dimension of the cyber-aggression variable predicted school burnout significantly and positively, while the Impulsive-Deterrent, Controlled-Deterrent, Impulsive-Appetite sub-dimensions were not significant predictors of school burnout. While the sub-dimensions of the punishment sensitivity variable, Punishment Inhibition and Negative Attitude Towards Punishment Contexts predicted school burnout significantly and positively; the Regulatory Effect of Punishment sub-dimension was not a significant predictor of school burnout.

According to the results of Multiple Regression Analysis conducted on secondary school students, the Control-Appetite sub-dimension of the Cyber Aggression Typology Scale predicts school burnout significantly and positively. In other words, secondary school students have a higher risk of developing school burnout syndrome when their motivation in cyber aggression is to pursue a gain that will mean a reward for them and when they do this with high self-control. This finding can be explained by the meaning attributed to reward in this group of cyber aggression and the conscious effort to obtain reward. Furthermore the sub-dimensions of punishment sensitivity, namely Inhibition Due to Punishment and Negative Attitude Towards Punishment Contexts, predicted school burnout significantly and positively. In other words, secondary school students' increased sensitivity to punishment due to the punishments they receive in the academic context leads them to experience more inhibition in the academic context and to develop more negative attitudes towards academic environments, making them more prone to school burnout.

The findings of this study show that cyber aggression and sensitivity to punishment are risk factors for school burnout in secondary school students. Although having a cross-sectional and descriptive design constitutes a limitation in terms of the generalisability of the research findings, it is thought that the adaptation of the Cyber Aggression Typology Scale to Turkish culture in the sample of secondary school students makes a contribution to the literature.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teřekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulunun 07.02.2024 tarih ve E-64075176-050.04-2400031366 sayılı onayı ile yürütülmüştür.